

УДК 37.014.623

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СІМЕЙНИХ ЛІКАРІВ

Орду К.С., аспірант кафедри педагогіки
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
викладач кафедри суспільних наук
Одеський національний медичний університет

У статті порушено проблему формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх лікарів сімейної медицини. Стверджується, що застосування на практиці інноваційних технологій надає можливість викладачам медичних закладів вищої освіти впровадити й удосконалити нові методи роботи, підвищити ефективність освітнього процесу та рівень знань студентів-медиків.

Ключові слова: інформаційно-комунікативна компетентність, компетенція, професійне навчання, інноваційні технології.

В статті затронута проблема формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх лікарів сімейної медицини. Утверждается, что применение на практике инновационных технологий позволяет преподавателям медицинских учреждений высшего образования внедрить и усовершенствовать новые методы работы, повысить эффективность образовательного процесса и уровень знаний студентов-медиков.

Ключевые слова: информационно-коммуникативная компетентность, компетенция, профессиональное обучение, инновационные технологии.

Ordu K.S. INNOVATIVE TECHNOLOGIES OF EDUCATION AS A FORM OF FORMATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION COMPETENCE OF FUTURE FAMILY DOCTORS

Modernization of the educational sphere requires the constant search for new organizational forms and methods of training that would ensure the quality and effectiveness of this training. In view of this, the professional training of future family doctors becomes of particular importance, since it provides the opportunity for the full realization of humanistic ideas in the field of education and education of representatives of the new information society.

Innovative technologies in the institution of higher education are technologies based on innovations: organizational and methodological. Innovative technologies allow: students to use educational materials and materials effectively; to acquire professional knowledge; develop problem-solving thinking; to form the teachers to quickly update the educational and methodical literature.

Formation of informational and communicative competence of future family doctors is not possible without the active use of the arsenal of digital technologies (webinars, on-line broadcasts, trainings, web quests). The application in practice of innovative technologies enables teachers of medical institutions of higher education to introduce and improve new methods of work, improve the efficiency of the educational process and the level of knowledge of medical students.

Key words: information and communicative competence, competence, professional training, innovative technologies.

Постановка проблеми. Інтеграція української освіти у світовий освітній простір ставить перед вищою освітою завдання з формування фахівця, рівень підготовки якого має відповідати його стандартам, вимогам сьогодення. При цьому національна система професійної освіти зазнає докорінних змін, зокрема пов'язаних із підготовкою в закладах вищої освіти конкурентоспроможних і творчих фахівців для сучасного ринку праці. Модернізація освітньої сфери вимагає постійного пошуку нових організаційних форм і методів навчання, які забезпечили б якість та ефективність цієї підготовки. З огляду на це професійна підготовка майбутніх сімейних лікарів

набуває особливого значення, адже вона забезпечує можливість повної реалізації гуманістичних ідей у галузі освіти та виховання представників нового інформаційного суспільства. Відповідно, у вищій школі розширюється та поглиблюється зміст професійної підготовки майбутнього сімейного лікаря, урізноманітнюються форми й методи навчання, використовуються інноваційні, зокрема інформаційно-комунікаційні, технології (далі – ІКТ) навчання. Комунікативна підготовка майбутніх лікарів засобами ІКТ в Україні базується на положеннях законів України «Про вищу освіту» (2014), Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., «Про внесення змін до

Основа законодавства України про охорону здоров'я щодо вдосконалення надання медичної допомоги» (2011), Концепції розвитку охорони здоров'я населення України (2000), Концепції реформування системи підготовки лікарів в Україні та приведення її у відповідність до вимог Болонської декларації (2005), Концепції розвитку вищої медичної освіти в Україні (2008), Концепції інформатизації сфери охорони здоров'я України на 2013–2018 рр. та інших. У нормативно-правових документах наголошено на необхідності модернізації вищої медичної освіти, оновлення навчальних планів і програм на засадах пацієнтоцентризму професійної підготовки майбутніх лікарів і впровадження інновацій, передусім комп'ютерно-орієнтованих навчальних систем та електронних освітніх ресурсів. Відповідно до Стандарту вищої освіти Одеського національного медичного університету (наказ № 290-0 від 13 червня 2016 р.) випускник спеціальності 222 «Медицина» у процесі навчання має оволодіти низкою ключових компетентностей, серед яких такі: здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, здатність спілкуватися іноземною мовою, навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

Постановка завдання. Метою статті є проаналізувати інноваційні технології формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх сімейних лікарів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У статті пропонується розглянути інноваційні технології формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх лікарів сімейної практики.

По-перше, зазначимо, що компетентність – це особливий тип організації предметно-специфічних знань, що дають змогу приймати ефективні рішення у відповідній галузі діяльності [9, с. 1]. Компетенція – результат освіти, що має форму готовності суб'єкта ефективно організувати внутрішні та зовнішні ресурси для досягнення визначеної мети. Компетенція виявляється в опануванні суб'єктивно нової діяльності [9, с. 2].

По-друге, комунікативна компетентність лікаря розуміється як багаторівнева інтегральна якість особистості (сукупність когнітивних, емоційних і поведінкових особливостей) та базується на вмінні продуктивно спілкуватися з пацієнтами та іншими учасниками лікувально-профілактичного процесу, уникаючи конфліктних ситуацій, будувати конструктивні відносини, необхідні для якісної професійної діяльності [11, с. 104]. Підсистемою комунікативних якостей медичного працівника є емпатія, професійна рефлексія, гнучкість спілкування (уміння вислухати, тактовність, реактивність, справедливість, чуйність і делікатність), спрямованість на відкрите спілкування, здатність швидко встановлювати контакт [4, с. 85].

За визначенням О.М. Спіріна, інформаційно-комунікативна компетентність – це підтверджена здатність особистості використовувати на практиці інформаційно-комунікаційні технології для задоволення власних індивідуальних потреб і вирішення суспільно значущих, зокрема професійних, завдань у певній предметній галузі [9, с. 2].

Інноваційні моделі навчання у вищій школі та впровадження освітніх інновацій у системі вищої освіти стали об'єктом дослідження як зарубіжних, так і українських учених. Зокрема, автори пов'язують інновації в освіті з необхідністю вдосконалення традиційного педпроцесу (модернізацією, модифікацією, раціоналізацією); трансформації існуючого традиційного освітнього процесу, тобто радикальних перетворень і комплексних видозмін. Проблемі педагогічної інноватики значну увагу приділено у працях таких учених, як А. Берестова, Ю. Бистрова, Л. Бобирьова, А. Ємець, В. Ільченко, М. Кадемія, О. Комар, О. Муравльова, К. Пікуль, К. Прилуцький, Н. Тверезовська тощо.

Н. Тверезовська вважає, що інновації можна трактувати в трьох аспектах: інновація в широкому значенні – як будь-яка зміна, підвищує конкурентоспроможність суб'єктів навчання; інновація у вузькому значенні – як процес трансформації наукових досягнень у виробництво; інновація, яка впроваджена в практику. Зазначається, що інновація – це нове явище, новаторство або будь-яка зміна, яка вноситься суб'єктом господарювання у власну діяльність із метою підвищення своєї конкурентоспроможності – як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках [11, с. 2].

М. Кадемія зазначає, що ключовими питаннями компетентнісного підходу в освіті стало використання інформаційно-комунікаційних технологій та Інтернету, робиться акцент на самостійній роботі студентів, інноваційній діяльності викладацького складу ЗВО. Метою всіх цих новацій є підвищення якості підготовки майбутніх фахівців. Погодимось, що цьому сприятимуть такі зміни в підходах до освітнього процесу, як здійснення моніторингу запитів ринку та складання програми навчання за результатами дослідження; проведення практикумів, тренінгів, ділових ігор із залученням фахівців із виробничої (професійної) діяльності; створення програми розвитку або корекції ключових компетенцій, що знадобляться фахів-

цю після завершення навчання у ЗВО, та впровадження цих компетенцій через тренінги в практику [5, с. 29].

Освітні інновації, на думку Ю. Бистрової, характеризуються цілеспрямованим процесом часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання, способів і стилю діяльності, адаптації освітнього процесу до сучасних вимог часу і соціальних запитів ринку праці.

Серед сучасних технологій навчання, своєчасність і корисність яких підтверджена досвідом роботи ЗВО, вчені виділяють такі: особистісно-орієнтовані, інтеграційні, колективної дії, інформаційні, дистанційні, творчо-креативні, модульно-розвивальні тощо. Вони є основою для ефективної дидактико-методичної, психологічної, комунікативної взаємодії студента й викладача та вияву компетентних навичок. У цій технології особистість, тобто здобувач вищої освіти, – головний суб'єкт, мета, а не засіб досягнення поставленої мети [2, с. 28]. Нині в освітній практиці відомі педагогічні технології, які найчастіше використовуються. Ю. Бистрова пропонує класифікувати їх так: структурно-логічні технології – поетапна організація системи навчання, що забезпечує логічну послідовність постановки та вирішення дидактичних завдань на основі поетапного відбору їхнього змісту, форм, методів і засобів із урахуванням діагностування результатів; інтеграційні технології – дидактичні системи, що забезпечують інтеграцію міжпредметних знань і вмінь, різноманітних видів діяльності на рівні інтегрованих курсів (зокрема, електронних); професійно-ділові ігрові технології – дидактичні системи використання різноманітних «ігор», під час проведення яких формуються вміння вирішувати завдання на основі компромісного вибору (ділові та рольові ігри, імітаційні вправи, індивідуальний тренінг, комп'ютерні програми тощо); тренінгові засоби – система діяльності для відпрацювання певних алгоритмів вирішення типових практичних завдань за допомогою комп'ютера; інформаційно-комп'ютерні технології, що реалізуються в дидактичних системах комп'ютерного навчання на основі діалогу «людина-машина» за допомогою різноманітних навчальних програм; діалогово-комунікаційні технології – сукупність форм і методів навчання, заснованих на діалоговому мисленні у взаємодіючих дидактичних системах суб'єкт-суб'єктного рівня. Згідно із науковими положеннями загальноприйнятими методами викладання освітніх дисциплін можна класифікувати за такими ознаками: види навчальних робіт студентів (усні, письмові; аудиторні, самостійні, по-

зааудиторні); загальні (колективні, групові, індивідуальні та інші); джерело одержання знань і формування навичок і вмінь (лекція, використання наочних засобів, Інтернет-ресурсів тощо); ступінь самостійності та характер участі студентів в освітньому процесі (активні, інтерактивні, пасивні); рівень усталеності та новизни (традиційні, класичні, нестандартні, новаторські), авторство (оригінальні, авторські, загальні, дидактичні) [2, с. 29].

Погодимось із визначенням А. Берестової, що інноваційні технології в закладі вищої освіти – це технології, засновані на нововведеннях: організаційних (пов'язаних із оптимізацією умов освітньої діяльності), методичних (спрямованих на оновлення змісту освіти та підвищення її якості). Інноваційні технології дають змогу студентам ефективно використовувати навчально-методичну літературу та матеріали, засвоювати професійні знання, розвивати проблемно-пошукове мислення, формувати професійне міркування, активувати науково-дослідницьку роботу, розширювати можливості самоконтролю отриманих знань; викладачам – оперативно оновлювати навчально-методичну літературу, впроваджувати модульні технології навчання, використовувати імітаційні технології навчання. Принцип поєднання аудиторних та електронних форм викладання – впровадження змішаного навчання – забезпечує можливість поєднання в навчальному процесі кращих якостей різноманітних форм навчання. На думку вченого, електронне навчання (e-learning) дає змогу змінювати темп, час, місце навчання та пропонує максимальну площину гнучкості та зручності для навчання студентів. Позитивним моментом під час застосування електронного навчання є можливість організації безперервного моніторингу [1, с. 1].

Підвищення якості медичної допомоги та підготовка висококваліфікованих кадрів для охорони здоров'я – пріоритетні завдання національної медичної освіти. Актуальною проблемою є підвищення ефективності педагогічного процесу, підготовка професійної та культурно орієнтованої особистості сімейного лікаря, яка має світоглядний потенціал, здатність до фахової, інтелектуальної творчості та стійкі вміння та навички для виконання професійних обов'язків і має прагнення до самовдосконалення протягом усього трудового життя. Вчені вважають, що реалізація цих завдань можлива лише за умови переходу від класичної системи освіти, метою якої була підготовка майбутнього лікаря, що володіє знаннями, до нової системи, яка готує фахівця, який

не тільки знає, але й уміє застосовувати ці знання на практиці сімейної медицини [3, с. 20]. Щоб освітньо-виховний процес був результативним, він має бути переконливим, важливо не просто повідомляти інформацію, але й доповнювати її випадками з роботи колег і медичної практики. Наприклад, інтернам сімейної медицини пропонується самостійно провести клінічне обстеження хворої дитини та поспілкуватися з її батьками. Вони мають можливість проаналізувати історію хвороби дітей, які містять результати лабораторних та інструментальних досліджень, для подальшого обґрунтування діагнозу та спостереження хворої дитини в динаміці, призначення лікування з урахуванням анатомічних особливостей віку. Особливою формою, що заслуговує на увагу, є проведення веб-консиліуму, клінічного розбору, де лікар-інтерн висловлює свою думку або доповідає заздалегідь підготовлену доповідь. Для цього необхідно проводити самостійну роботу з літературою за фахом, уміти виділити основне та упустити менш важливе. Одним із ефективних методів інтерактивного навчання є рольові ігри, які допомагають провести демонстраційний показ конкретних видів діяльності, відпрацювати методику збирання анамнезу, застосувати деонтологічні вміння, обрати тактику лікування [3, с. 21].

І. Лембрик наголошує, що для формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів-медиків важливу роль має відігравати сучасна модернізована, оптимізована система освіти, яка активно використовує широкий арсенал різних педагогічних методик та інноваційних технологій (цифрових, інтерактивних). Ідеться про комп'ютерні класи, зали відео-конференцій, використання планшетів, смартфонів та інших гаджетів у навчально-освітньому процесі [8, с. 254]. Вчений переконаний, що широке впровадження цифрових технологій до освітнього процесу покликане стимулювати зацікавленість студентів не лише у поглибленні набутих навичок і вмінь, але й у формуванні звички правильно розмовляти, вести дискусію, підтримувати бесіду та інше. На думку І. Лембрика, у закладі вищої освіти таку проблему можна вирішити шляхом проведення сітки вебінарів, майстер-класів, он-лайн тренінгів і курсів зростання професійної мовленнєвої компетентності та ораторської майстерності з відповідним залученням лінгвістів, психологів; укладання професійного глосарія з тлумаченням окремих медичних термінів і викладенням його в он-лайн варіанті на сторінці кафедри; вивчення основ етики та деонтології за допомогою навчальних фільмів

або мультфільмів; активнішого залучення студентів-медиків до культурно-просвітницької роботи в позааудиторний час; проведення низки інтелектуальних квестів і брейн-рингів між студентами медичного факультету [8, с. 257].

Також широкого використання в освітньому процесі набула технологія проектно-діяльності веб-квест. Веб-квест у педагогіці – проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якої використовуються інформаційні ресурси Інтернету [2, с. 36]. Характерною особливістю технології веб-квест, що відрізняє її від інших проектних технологій, є визначення заздалегідь ресурсів, у яких є інформація, необхідна для вирішення проблеми. Наприклад, студентам пропонується відповісти на питання, які стосуються проблематики сімейної медицини країн світу, або перевірити правильність правопису медичних термінів. Якщо студенти дають правильні відповіді, то наставники видають підказки для пошуку наступних завдань. Використання вищезазначених сервісів в освітньому процесі закладів вищої освіти є ефективним засобом, що забезпечує сучасний підхід до формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів-медиків: сприяє формуванню розвитку у студентів навичок мислення, креативного творчого мислення, вміння оперувати інформацією, використовуючи розвиток навичок ефективної комунікації, розширює можливості самоосвіти студентів.

О. Іваницька зауважує, що головне завдання вищого освітнього закладу – навчити майбутнього фахівця самостійно знаходити, обробляти й аналізувати інформацію. Невід'ємною частиною процесу підготовки сучасного фахівця є самостійна робота студентів (далі – СРС), яка необхідна не лише для оволодіння змістом певної дисципліни, але й для формування здатності брати на себе відповідальність, самостійно вирішувати проблему, знаходити конструктивні рішення та вихід із проблемної ситуації. Наголошується, що інформаційно-комунікативні технології мають ширше впроваджуватися також у СРС, адже сучасні технології дають змогу створити принципово інше інформаційно-освітнє середовище, яке активізує самостійну роботу студентів, оптимізує освітній процес, значно скорочує час на формування знань і вмінь. Зазначається, що завдяки таким технологіям засобами організації СРС стає не тільки традиційна навчальна та наукова література на паперових носіях, але й різні види електронних підручників і навчальних посібників, мультимедійні видання в рамках

спеціально розроблених для них викладачами баз знань, віртуальні лабораторії, імітаційні, графічні комп'ютерні моделі, аудіо-візуальні інформації, навчальні програми та засоби тестування. Власні портали та сайти ЗВО, де є окремі веб-сторінки факультетів, кафедр та інших підрозділів навчального закладу, – це потужні засоби формування інформаційно-комунікативних компетенцій викладачів і студентів [5, с. 60].

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх сімейних лікарів не видається можливим без активного використання арсеналу цифрових технологій (вебінарів, он-лайн трансляцій, тренінгів, веб-квестів). Застосування на практиці інноваційних технологій дає можливість викладачам медичних закладів вищої освіти впровадити й удосконалити нові методи роботи, підвищити ефективність освітнього процесу та рівень знань студентів-медиків. Усі розглянуті технології тісно пов'язані між собою та мають диференційовано використовуватись в освітньо-виховному процесі як у клініках, так і в навчальних аудиторіях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Берестова А. Інноваційні технології та методи навчання у професійній освіті: URL: <http://nadoest.com/innovacijni-tehnologiyi-ta-metodi-navchannya-u-profesijnij-osviti>.
2. Бистрова Ю. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. Право та інноваційне суспільство. 2015. № 1 (4). С. 28–32.
3. Бобирьова Л., Пікуль К., Ільченко В., Прилуцький К., Муравльова О., Дворник І. Застосування сучасних технологій під час післядипломної підготовки сімейних лікарів в Україні. Матеріали навчально-наукової конференції з міжнародною участю (м. Полтава, 23 березня 2017 р.) ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія». С. 20–21.
4. Ємець А. Стан та перспективи підготовки фахівця сімейної медицини в Україні. Витоки педагогічної майстерності. 2014. Вип. 14. С. 85–92.
5. Іваницька О., Іваницький І., Рибалов О., Мошель Т., Гаврильєв В. Упровадження інформаційно-комунікативних технологій як засіб підвищення ефективності самостійної роботи студентів-медиків. Матеріали навчально-наукової конференції з міжнародною участю (м. Полтава, 23 березня 2017 р.) ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія». 2017. С. 59–60.
6. Кадемія М. Інноваційні форми і методи навчання у ВНЗ. URL: <http://ito.vspu.net>.
7. Комар О. Інтерактивні технології у ВНЗ. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/42_1/visnuk_2.pdf.
8. Лембрик І. Формування професійної комунікативної компетентності у студентів-медиків 4–6-х курсів факультету підготовки іноземних громадян при вивченні дисципліни «Педіатрія». Буковинський медичний вісник. 2016. Т. 20. № 1. С. 254–257.
9. Спірін О. Інформаційно-комунікаційні та інформативні компетентності як компоненти системи професійно-спеціалізованих компетентностей вчителів інформатики. Інформаційні технології та засоби навчання. 2009. № 5 (13). URL: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>.
10. Тверезовська Н. Інтерактивні інноваційні технології у системі вищої освіти. Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка: зб. наук. праць. К.: ІВЦ «Політехніка», 2009. № 3 (27). С. 236–240.
11. Черезова І. Комунікативна компетентність як інтегральна якість особистості. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Психологічні науки». 2014. Вип. 1 (1). С. 103–107.